

בשולי איגרתו של גנרל קייטלי

Take the instant way;
 For honour travels in a strait so narrow,
 Where one but goes abreast: keep, then, the path;
 For amulation hath a thousand sons,
 That one by one pursue: if you give way,
 Or hedge aside from the direct forthright.
 Like to an enter'd tide they all rush by, and
 leave you hindmost;
 Or, like a gallant horse fall'n in first rank.
 Lie there for pavement to the object rear,
 O'er-run and trampled on.

Shakespeare. Troilus and Cresida (III, 3)

נת או להחזיר את תעלת-סואץ המולאמת לבעליה הקודמים.

* * *

ברור שהמסיבות והתנאים ששררו בעולם בראשית המאה אינם דומים לאלה שהיו ב-1956. העולם הפך עולם-אחד, פגיע ורגיש לכל המתחולל בכל אתר מאתרי; תחבורה ותקשורת מפותחות, קליעי-מרחק ונשק-האטום מקטינים את המרחב ומקצרים את הזמן; אחת המעצמות המתערבות בסין ב-1900, ארצות הברית של אמריקה, התייצבה בשלהי 1956 כגורם בלתי-אוהד להתערבות; וברית-המועצות, אשר — בתחילת מאה זו — בהיותה עוד קיסרות-רוסיה — היתה אף היא בין בעלות-הברית שפעלו בסין, הן-פיעה במאורעות אשתקד במלוא-איבתה למבצע "מוסקטר".

* * *

הקיום-המנחים לפעולת הברית האנגלית-צרפתית כנגד מצרים היו: — להחזיר את התעלה לבעליה —

ברשימה זו מעלה המחבר, הערות שוליים למספר נקודות חיוניות (שרובן — נקודות-תורפה) באיגרת-הד"ח האופיינית והמאלפת של גנרל קייטלי. את גופה של איגרת-הד"ח ימצא הקורא ב"צקלון" מס. 57 (דצמ. 1957)

כתגובה על רדיפת נוצרים ופגיעות ברכוש אירופי בסין, שבאו בכנפי תסיסה לאומנית והתפרצות פעולותיה של אגודה חשאית-למחצה המונית, "האגרוף-הגדול" — הופיעו ביוני 1900 כוחות-צי של מעצמות אירופיות במימי סין. כוח-נחיתה מאוחד של מעצמות אלו כבש את טיאן-טוין, בלא שהוכרזה כלל מלחמה — אלא תוך הצהרה כי מטרתו לשחרר את הרכוש שנתפס ולהציל את בני הדת הנוצרית מרדיפות ועינויים. באבגוסט 1900 כבש כוח-המשלוח של בעלות-הברית את פקין, בירת סין; פמלית-המלוכה נמלטה אל פנים-הארץ ומבצע "דיכוי הבוכסרים" הושלם. בתנאי השלום שהוכתבו לסינים — אף כי לא נתקיימה כלל מלחמה מוצהרת — חויבה סין בתשלום פיצויים. הריסת ביצורים, החלפת הפקידות העוינת, והחזרת כל הרקוש זכויות-היתר לזרים.

* * *

בנובמבר 1956 החלו בעלות הברית — בריטניה וצרפת — בהפצצת מטרות במצרים; וכעבור מספר ימים גם נתתו בפורט-סעיד ופורט-פואד — אלא שנסוגו תוך זמן קצר מכל הישגיהן המצומצמים ופינו כוחותיהן משטחה של מצרים. לפי תנאי השלום — הגם שבעצם לא הוכרזה כלל מלחמה — אשר טרם סוכמו, אין להניח שיחזיבו המצרים להרוס את ביצוריהם, להחליף פקידות עוי-

(*) ולפי כינויה בפי האירופיים — "בוכסרים".

וכן כנראה, לשנות את המשטר הקיים במדינה, לבל תשנה הלאמת התעלה. כאמתלה, או סיבה סופית למבצע-ההתערבות שימשו פלישת צה"ל לחצי-האי סיני, ורצונן של בעלות-הברית להפריד ע"י תפישת איזור התעלה בין הכוחות הנצים.

בניתוח שטחי ומהיר של הקרקע אשר עליה צריכה היתה, לאור המגמות דלעיל, להרחש הפעולה — מזדקרים ועולים בבהירות היעדים אשר באמצעותם תושגנה מגמות אלה. שכן, החזקת איזור-התעלה לא תתכן בלא פורט-סעיד, איסמעיליה וסואץ; ושינוי המשטר לא יתכן בלא קהיר ו/או אלכסנדריה.

אין להניח שניתוח-הקרקע שנועד ע"י הגנרל קייטלי משהוטל עליו המבצע, והמסקנות שהוסקו על ידו מתוך ניתוח זה, יכלו לסטות בהרבה מראיה זו. מטרת בעלות-הברית שהוגדרו לו לגנרל קייטלי — לפי המסופר ב"אגרת-הדוח" המסכמת שלו — ע"י ממשלותיהן, היו אלו:

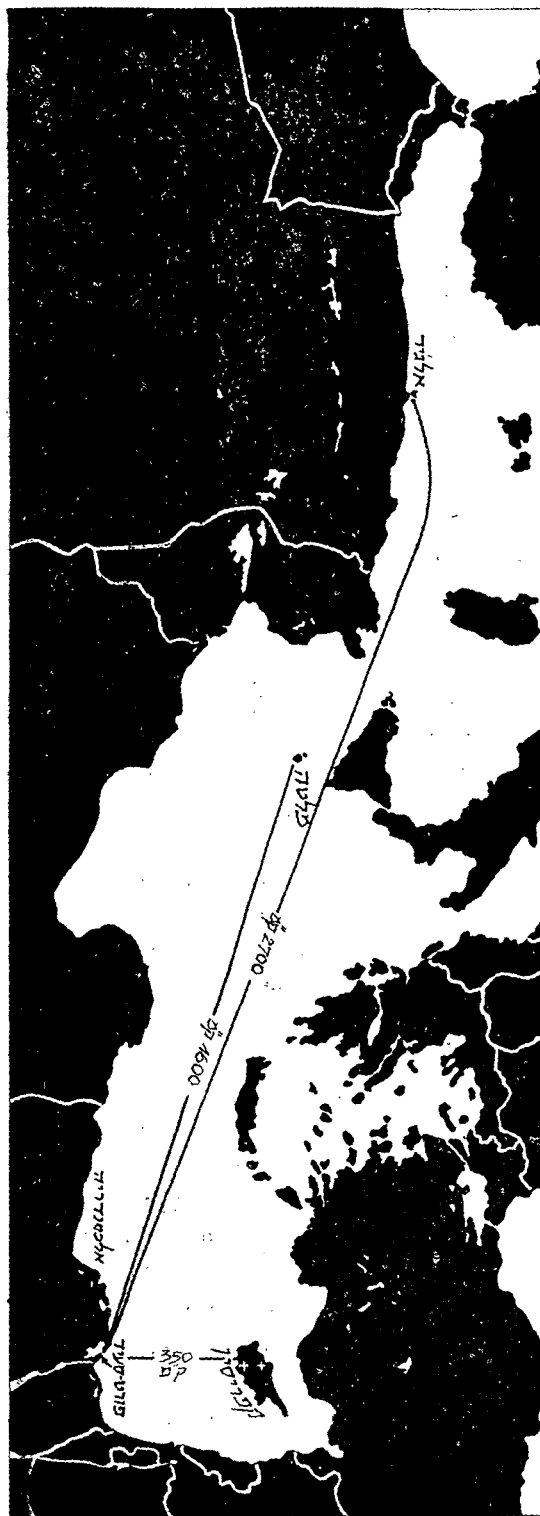
- הפסקת פעולות האיבה בין ישראל ומצרים.
 - הצבת כוחות ברצועה שבין שני היריבים.
 - תפישת פורט-סעיד, איסמעיליה וסואץ.
- מבצע "מוסקטיר", שנועד להשיג משימות אלו, נפל בחלקו לצאת לפועל בתנאים ומסיבות מיוחדים, אשר מן הדין להזכירם.

מבחינה מדינית היתה הסתייגותן של ארצות הברית ברורה למדי מראש, וכן ידועה היתה עמדת-האיבה של ברית המועצות להתערבות, אם כי טרם נתברר אז עד היכן תרחיק אח"כ לכת באיומיה, ובהוצאתם-לפועל, מועצת-הבטחון והעצרת עלולות היו להתנגד לכל פעולה בכוח מחשש למלחמת עולם; אם כי סמכות מוסדות אלה ויכולתם יתכן ולא שוערו על כל אפשרויותיהן.

גם בתחום המבצעי-ענייני יותר, דומה כי לא הובר-אה בחשבון האפשרות כי התעלה תסתם ע"י המצרים — דבר שכמובן מוכרח היה להפריע למהלכה התקין של תחבורה-ימית דרך התעלה לו אפילו היתה זו נופלת כולה בידי בעלות-הברית.

כפי שכבר נאמר, נראית כברורה-למדי המסקנה לגבי אורח-הפעולה אשר בעלות-הברית, והגנרל קייטלי כמצביא כוונותיהן, צריכים היו לנקוט, שכן, ממטרותיהן של בעלות-הברית נשתמעה, דומני, לגנרל קייטלי משימה בהירה ומובנת בתכלית.

מבחינתו — אילו היה מרגיש עצמו חפשי מתמורות-אפשריות בקו המוכתב לו, ואילו היה גם חופשי ממעצורים ידועים שבהרגלי תפיסה ונהל —

יכול היה ודאי לבטאה לכוחותיו בפקודה: כוחות-הברית יכבשו את פורט-סטיד, איסמעיליה וסואץ בעת-ובעונה אחת. במקווא המהירות האפשרית. ובי-תדריך שלו למפקדים — אשר גערך בודאי במפקדתו בקפריסין — עשוי היה אזי (ובצדק) להציג דרישות אלו בפני מפקדי-המשנה שלו, ולהדריכם, בוז הלשון, בערך:—

„בפתח מבצע זה — אשר על-אף סבך מסיבותיו הפוליטיות, והשפעתן עלי, ברורה לנו תכליתו מאוד — רוצה אני לעמוד על כמה מהקווים-המנחים להוצי-אתו לפועל.

אלו הם: —

1. מהירות בהשגת הכרעה — אשר בלעדיה עלולים להתערב במהלך המבצע כוחות זרים ועצומים, ולמנוע בעדנו מלמלא המשימה...
2. תעוה — הן בתכנון והן בביצוע; והיטב ביטא כבר בשעתו דנסון אמת זו, למחרת הק-רב ליד ולמי, באמרו כי „בכדי לנצח נחוצה תעוה — ויתר-תעוה — ושוב תעוה...“
3. נידוח — אף היא הן בתכנון והן בביצוע.
4. החלטיות בביצוע — ולאחר שנקבעה הד-רך לפעולה, לדבוק בה עד להשגת הצלחה...
5. גמישות — במהלכי-הביצוע — כאם רוצים אנו לודא כי אמנם יושג המטרה.

אל-נא נקפיד בשמירה על עקרון ההבטחה — כי הר' יודעים אנו כמה עסקינן, ואיזה אויב עומד למולנו, על-אף נסיון-הקרב שנרכש על ידו בפעלו נגד הישראלים, בשנת 1948. אני מאחל לכולכם הצלחה בפעולה — והנני בטוח בה“.

ומכאן — צריכה היתה, לכאורה, לנבוע פעולה מהירה, נועזת, החלטית לכיבוש שלושת היעדים תוך יממה — תקיפת חיל-האוויר המצרי תוך הצנחת הכוחות והנחתתם — השלמת תפישת איזור-התעלה בשלושה עד חמישה ימים — וכידוע לא כך היה מהלכם של הדברים.

אכן, מן הדין שניתן דעתנו גם על המגבלות האוב-יקטיביות למבצע „מוסקטיר“, שבפניהן הועמדו מתכנניו ומוציאי-לפועל. מגבלות אלו נסינו לבטא במרשם הרצוף בעמוד הקודם.

“Pour vaincre il faut de l'audace — encore de l'audace — et toujours de l'audace“

אמת היא שקשיים רבים לריכוזם של הכוחות, ותפעולם, נבעו:

- מהפיזור ההתחלי של הכוחות, וריחוקם מן היעדים.
- מהמחסור בגמלים ובשדות-תעופה.
- מהמחסור בכלי-הנחתה ומטוסי תובלה (על כל פנים — לפי המושגים האירופיים).
- ממזג-האוויר של נובמבר (אשר היה אמנם גורם משוער בלבד).

ברם, נראה, כי ליקוי בשטח אחר לגמרי — בשטח פסיכולוגי-סוביקטיבי — הטביע חותמו בתכ-נונו של המבצע; וליקוי זה געוץ היה ודאי בהערכת גנרל קייטלי את האויב.

אכן, נראה שדבק גם בו קו-המחשבה האופייני לבני-אלביון. לפי קו-מחשבה זה לא נראה לו כלל שהצבא המצרי, אשר הבריטים השקיעו בשעתם רבות בטיפוחו ופיתוח עצמתו, ישאר בעצם כפי שהיה ב-1948 — ומה גם שקיבל בינתיים ציוד סוביאטי משופח, בכמות רבה ובמצב טוב. נראה, כי קשה היה לו להנתק כליל מהשפעת אותם „שבעה עמודי-חכמה“ הלורנסיים, שעודם מקרינים בהתמדה את אורם המסופק על מחשבת בריטים רבים לגבי המזרח-התיכון הערבי.

ואף כי היה לו „כיסוי“ מספיק מבחינת מודיעין ותצלומי-אוויר — נטה בכיו להגזמה בהערכת כוח-יריבו — ובידיעות שהובאו לפניו על כוחות האויב התחשב מבחינת כוחות ומספרם, ולא שם כמעט לב למידת כשירותם. ואמנם, להלכה ולפי רשימות הכוחות עמדה לפניו צמחה ניכרת מאוד: —

- ביבשה — 75000 חיילים, משמע כ-5 דיביזיות, 300 טנקים, בתוכם 150 מסוג SU-34 „סטלין“.
- תותחים-משוריינים ומתנייעים (מסוג SU-100) במספר ניכר.
- תותחים נ"מ במספר רב.
- באוויר — 80 מטוסי-קרב „מיג-15“, 54 מפציצי „איליושיץ-28“, ועוד כ-250 מטוסי-בוכנה, מטוסי שו-נים (מטוסי-קרב ומטוסי לתובלה, לקישור, לאימון וכו').

מערכת מכ"מ מאורגנת וחדשה. אכן, נראה לו כי „חיל-האוויר המצרי מהווה

איום — ובעיקר לאור נסיונו בקרב נגד חילהאוויר הישראלי, ב-1948...

ביט — צוללות מצריות, מטיפוס רוסים, (אף שאינן מוזכרות בדו"ח של קייטלי) עלולות היו להפריע את הגישה לחיפה.

דאגתו של הגנרל קייטלי רבתה גם באשר לאפשרות של פעולה מצד המצררים שתבוא אולי עוד לפני יום הע' ושעת הש', בכיוונים הבאים: —

● תקיפת שיירות-הברית בהפליגן בים התיכון, בין מלטה וקפריסין.

● פגיעה בכוחות הנוחתים, בשעת תנועתם בין קפריסין ומצרים.

ב"הערכת-האי"ב" של קציני-המודיעין הבריטי, לא הביא הלז בחשבון את גורם רוחם של הגייסות המצררים — ואשר באותה תקופה היתה כפי שנתברר, פגומה וירודה. ואמנם חשש קולונל נאצר לפלישה "מערבית" — כי ידע את כוח בעלות-הברית, שנועד להתקיפו לעומת כוחו-הוא.

מאיך גיסא — כללו כוחות הברית —

"רק" כוחות-הצי של בריטניה וצרפת שבים-התיכון — נושאות-מטוסים, סיירות, משחיתות.

"רק" כוחות-אוויר מן המשובחים שבועולם, אשר נועדו והוכנו למלחמה באויב משובח יותר...

"רק" יחידות צנחנים, "קומנדו", "מארינס", די-ביזיה משורינית בריטית, דיביזיה מוססת וה"דיביזיה-המכנית-המהירה" הצרפתית מאלג'יריה. כוחות מן העילית שבצרפת ובריטניה.

ידועות בהיסטוריה תבוסות שבאו מחמת ולוול באויב וביכולתו. אך לפנינו דוגמה בלתי-רגילה של הגזמה בולטת בהערכת האויב, אשר היא שנשאה בחובה תכנון רותע וחסר תקופת-הכרעה.

לאחר שלב התכנון, התגברו בכ"ז בעלות-הברית, — חרף כל הקשיים הלוגיסטיים, והמגבלות שנבעו מהם — על בעיות ארגון כוח-המשימה וצותות-הקרב.

אך בקושי רציני נתקלו כאשר נגשו לבעית הפיקוד. למרות עקרון הפיקוד-האחיד, הברור והמוברק — נאלצו מטעמים "קואליציוניים" לבנות שרשרת-פיקוד משונה, אשר שגרתיות-ניגודי המסורת-הצבאית של שני העמים, והסתירות שבמסורת וההרצה של שלושת הורועות העיקריים, הוסיפו-והקשו עליה.

מבחינת הביצוע (לגבי מה שבוצע) יש לציין את פעולת ההצנחה של הצנחנים הצרפתיים והבריטיים ליעדים שנקבעו להם, תיאום, הסתייעות-הדדית ושיי-תוף-פעולה בין כוחות אוויר, ים ויבשה, דילקנות בעיתוי ובלוח זמנים — כל אלה שיוו לשלב זה בעצם זמנות המרון מאוד מוצלח, מול "ביום-אויב" שהיה מציאותי ומוחשי.

ערך-היסוד של "מנהיגות — לפנים" עמד להם לרגימנטים מעולים אלה בפעולתם, וקידמם במילוי משימתם.

* * *

בבנין לונדוני עתיק-יומין ועב-קירות נתישבה לה בודאי מפקדת-המבצע לאחר השלמת הפינוי, לדיון. והיא עלולה היתה להגיע לידי סיכום ולקח מעין אלה:

אמר גנרל A. — עוד בבית-הספר-למטה שלנו שבקמברלי לימדונו את עקרון הדבקות-במטרה; וחוששני שהפעם הטאנו לו.

המשיך קולונל B. — דומני, שלא עשינו כל אשר יכולנו מבחינת השגת ההפתעה. הפצצה המת-משכת על פני מספר ימים, אשר רק לאחריה באה ההצנחה — בודאי שלא סייעה מבחינה זו להצלחתנו.

הוסיף קפיטן-להק C. — אשר לי, חושבני כי שיטת הטיפול בחילהאוויר המצרי לא היתה מן המוצלחות; ואולי, במקום להפציץ שדות-תעופה ממטוסים (שנועדו לשמש, בדרך-כלל, פצצות-אטום) הטסים בגובה רב, כדאי היה להתקיף את מטוסי חילהאוויר המצרי בהיותם אמנם על הקרקע — אך במטוסי קרב, ובהת-קפות-צלילה.

נאחז גנרל D. — לדעתי, היה משום סטייה-מן-המטרה בכך שהצבא התעסק בקבלת הכניעה של פורט-סעיד — ומה גם שגנרל סטוקואל עסק בזאת אישית, במקום לקדם אותה-שעה כוחותינו דרומה.

טען קומנדר E. — רצוני לציין פעולה נאה של שיתוף-פעולה בין מטוסי-הצי לצנחנים שב- (סוף בעמ' 101)

* דרגה בחילהאוויר הבריטי המקבילה לקולונל בצבא — ולאלוף-משנה בצה"ל. — המערך.
** דרגה בציהבריטי, המקבילה לנו של לויט-קול. בצבא — ולסגן-אלוף בצה"ל. — המערך.